

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale. Presa externă, dosar nr. 443/1933, f. 86—87.

10

1939 noiembrie 28. Articol cu caracter antirevizionist semnat de profesorul Nicolae Iorga.

ISTORIA RĂSPUNDE PRETENȚILOR

Să vorbim față, lăsînd la o parte politica struțului cu capu-n nisip.

Ministerul de Externe al Ungariei ni cere, pentru ca relații(le) care ni se spuseseră să sint bune să se „desinfeceteze“, îndeplinirea unor anume „condiții“. Trebuie ca „Bucureștii“ să se puie pe terenul realităților“, „inspirîndu-se de *ideile epocii*“. Astfel „Istoria“ va cădea cu toată greutatea ei asupra României.

Trei lucruri deci, în această tonitruantă somație : „realitățile“, „ideile epocii“ și „greutatea istoriei“.

Ministrului de la Pesta iată ce-i răspunde un istoric :

„Realitățile“ sint imensa majoritate românească în ținuturile de peste munți pe care le stăpînește România, plătindu-le cu opt sute de mii de morminte.

„Ideile epocii“ la oamenii cumînți sint dreptul de a trăi al fiecărui popor pe pămîntul pe care-l muncește.

Iar cum „cade greu istoria“ asupra țărilor o arată întreg procesul de iremediabilă lichidare a Ungariei supranaționale, căreia i-a urmat un Stat național, cu care, ca și cu Ungurii de la noi, dorim a trăi în relații de perfectă omenie, oricît s-ar aluneca în vorbe oameni care-și uită responsabilitatea.

N. Iorga

Arh. St. București, fond Ministerul Propagandei Naționale. Presa internă, dosar nr. 345, f. 5.

Un dramaturg necunoscut: Nicolae Carageali-Costache

Nicolae Carageali-Costache¹, al șaselea membru al familiei care a dăruit culturii românești un număr însemnat de scriitori și actori², nu este cunoscut astăzi decît ca amănunt biografic al primului reprezentant al acestui filon fertil de artiști și scriitori.

G. Călinescu scria, într-o notă de subsol³, că Nicolae, fiul lui Costache, s-a născut la 17 septembrie 1860, că s-a însurat la 1 februarie 1891 cu Chiriachița Anton Popescu, cu care a avut trei copii, și că a îndeplinit diferite funcții la Administrația Regiei Monopolurilor Statului unde bănuim că, un timp, a fost coleg cu vărul său, Ion Luca, autorul „Scrisorii pierdute“.

În rest, istoriile literare nu fac nici un fel de mențiune, nici măcar pasageră, despre om sau despre încercările sale în domeniul dramaturgiei.

¹ Despre el vezi și Mihai Apostol, *Necunoscutul Caragiale* în „Revista muzeelor și monumentelor“ seria „Muzeu“, nr. 1/1977, p. 94.

² Costache (1815—1877) actor și autor dramatic vestit în epocă ; Iorgu (1826—1894), actor de renume și autor dramatic uitat și aproape necunoscut astăzi ; Ion Luca (1852—1912), marele dramaturg ; Mateiu (1885—1936) autorul „Crailor de Curtea Veche“ și al „Pajerelor“ ; Luca (1893—1921), poetul dispărut prematur, ale cărui „stanțe“ au apărut în volum abia după cincizeci de ani de la moartea sa : Luca I. Caragiale, *Jocul oglinzilor* — versuri publicate și inedite, Edit. Minerva, București, 1972, 271 p.

³ George Călinescu, *Studii și cercetări de istorie literară*, Edit. Tineretului, București, 1966, p. 54.

Cine a fost acest Nicolae Carageali-Costache am aflat, aşadar, de la G. Călinescu, dar ce a scris el constituie deocamdată o taină pe care documentele descoperite între timp nu o dezleagă decît în parte.

Prima piesă a tinărului Nicolae, o satiră la adresa partidelor politice din ţară, a fost incredinţată unui actor ce îşi începuse cariera dramatică, prin 1866, în trupa unchiului său, Iorgu Caragiale. Renumitul, între timp, I. D. Ionescu, imortalizat de Ion Luca în piesa „O noapte furtunoasă”, ca actor la grădina „Union”, juca acum, tot în Bucureşti, la grădina „Stavri” din strada Academiei. Spre sfîrşitul lunii mai 1884 deschisese stagiunea estivală⁴, în grădina amintită, şi era în căutarea unei piese care să atragă public şi care să contracareze concurenţa ce i-o făcea trupa de la grădina „Raşca” din apropiere. De aceea, oferta lui Nicolae Carageali de a-i ceda piesa sa „Liberali-Conservatori” îl entuziasmează. Era tocmai piesa potrivită. Ea pune mina pe rană, după cum putem deduce din titlu. Este şi motivul pentru care Direcţia generală a teatrelor, după ce îi pune în vedere actorului I. D. Ionescu că „neconformîndu-se art. 146 din Regulamentul teatrelor... îi refuză reprezentarea piesei intitulată „Liberali-Conservatori”⁵, informa Prefectura Poliţiei Capitalei, în chiar ziua premierei, că piesa nu a fost aprobată de Comitetul teatrelor şi cerea să se ia măsuri pentru „a interzice reprezentarea piesei ... ce este afişată astă seară joi, 26 ale corentei”⁶ (iulie — 1884).

Nicolae Carageali locuia în acea vreme pe strada Dorobanţilor nr. 92. Nemulţumit de casă, de proprietar, sau de chirie, se muta în toamnă pe strada Polonă nr. 114. La prima adresă va mai scrie o „dramă originală, în trei acte şi în versuri, intitulată „Cocoşeau”⁷ pe care o va prezenta, la 25 octombrie, directorului general al Teatrului Naţional din Bucureşti spre a fi supusă Comitetului de lectură în vederea includerii ei în repertoriul teatrului. Nicolae solicita, cu acest prilej, să fie anunţat asupra datei şi orei la care piesa urma să fie lecturată, pentru a putea participa şi, eventual, „explica scenagiul şi parantezele piesii”⁸, adică indicaţiile de regie. Nu ştim ce s-a întimplat sau ce anume l-a determinat pe tinărul autor să nu mai aştepte verdictul Comitetului de lectură şi să-şi retragă piesa, chiar în ziua următoare, 26 octombrie 1884⁹.

Nu trecea decît o lună şi tinărul N. Carageali-Costache (avea doar 24 de ani), se inscria, de astă dată, la concursul literar organizat de Teatrul Naţional din Bucureşti pentru încurajarea dramaturgiei autohtone. Nicolae prezintă la concurs o „comedie-dramă, în trei acte şi în versuri intitulată „Doctorul milos”¹⁰. Piesa avea 1200 versuri lungi a câte 15—16 silabe. Ştim că printre concurenţi se afla şi vărul său primar, I. L. Caragiale, cu comedia „D-ale Carnavalului”, care a şi obţinut de altfel premiul concursului. Dar, ca şi prima oară, înainte de a se lua în dezbaterile cele 12 piese prezentate la concurs, din motive pe care „le comunică verbal” directorului general al Teatrului Naţional din Bucureşti şi pe care deci nu avem cum a le şti, N. Carageali-Costache îşi retrage piesa la 9 noiembrie 1884¹¹.

Deci numai în cîteva luni, N. Carageali-Costache dă la iveală trei piese de teatru: „Liberali-Conservatori”, „Cocoşeau” şi „Doctorul milos”. Cu toate acestea, el rămîne pentru noi, pînă acum, o „enigmă” a dramaturgiei româneşti.

Patru ani mai tîrziu îl întîlnim în gazetărie. Era delegatul comitetului ce edita bisăptămînalul „Izbînda” ce a apărut la Turnu Măgurele între 5 iunie 1888—decembrie 1891¹².

Dar descoperirea cea mai importantă care destramă, în parte, misterul creat în jurul operei sale o constituie poemul dramatic editat de tipografia „Heliade” din Bucureşti în 1899, într-o mică plachetă însumînd 14 pagini, necunoscută istoricilor literari, care nu figurează în fişierul Bibliotecii Academiei R.S.R., ci se păstrează în biblioteca Liceului „I. L. Caragiale” din Ploieşti. Este vorba de „Eminescu murind”, apărut la zece ani de la moartea poetului naţional, care constituie un document istorico-literar necunoscut al epocii.

⁴ Arh. St. Bucureşti, fond Teatrul Naţional Bucureşti, dos. 737/1884, f. 34 şi 36.

⁵ Ibidem, f. 61.

⁶ Ibidem, f. 60.

⁷ Ibidem, dosar 728/1884, f. 11.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem, dosar 757/1884, f. 31.

¹¹ Ibidem.

¹² Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea*, Bucureşti, 1940, p. 453.

Duioasele versuri dedicate marelui Eminescu, pe care poate l-a și cunoscut personal, fie prin Ion Luca Caragiale, fie prin Iorgu Caragiale, exprimă atașament față de durerea poetului, înțelegere față de suferințele sale și o originală tratare a problemei dezbătute: conflictul dintre forța telurică și cea a sîpiritualității umane.

Timpul în care se petrece acțiunea, după chiar spusa autorului, „aparține epocii în care Mihail Eminescu a murit” iar poemul se străduia ca, pe baza comentariilor relatate în presa vremii, și poate cunoscute direct de N. Caragiale, să prezinte lupta interioară ce se da între spiritul și trupul poetului. Tema ne amintește de „Divanul sau gilceava înțeleptului cu lumea sau județul sufletului cu trupul” (1698), opera filozofică a lui Dimitrie Cantemir.

Poemul, tentativă de inscenare dramatică fantezistă, nu are, desigur, reale potențe în această direcție, dar nuanța de comprehensiune față de luceafărul poeziei românești, unele note de reală sensibilitate poetică ce se degajă din el, elementele — chiar singulare — de îndeminare în ale versificației, epoca în care apare cit și faptul că alcătuiește un document istorico-literar necunoscut, care atenuază impresia de „mister” de care era învăluită creația sa dramatică, ne determină să-l semnalăm istoricilor literari ca pe o modestă contribuție la bibliografia capitolelor „Eminescu” și „Caragiale” din literatura română.

MIHAI APOSTOL

1

1884 iulie 26, (București). Adresă a Direcției Generale a Teatrelor către Prefectura Poliției Capitalei prin care se cere interzicerea reprezentării piesei „Liberali-Conservatori” de Nicolae Carageali-Costache.

1884 iulie 26

Nr. 409

D-lui Prefect al Poliției, I. D. Ionescu, directorul trupei române, de la Grădina „Stavri” neîndeplinind art. 146 din Regulamentul teatrelor am onoare a vă ruga Domnule Prefect să binevoiți a interzice reprezentarea piesei intitulată „Liberali-Conservatori” ce este afișată astă-seară joi, 26 ale corentei.

Primiți etc.

Arh. St. București, fond Teatrul Național București, dosar 737/1884, f. 60.

2

(1884 iulie 26, București). Adresă a Direcției Generale a Teatrelor către I. D. Ionescu, directorul Trupei române de la grădina „Stavri” prin care i se refuză acestuia reprezentarea piesei „Liberali-Conservatori” de Nicolae Carageali-Costache.

Nr. 409

D-lui I. D. Ionescu

Directorul Trupei române de la Grădina „Stavri”

Neconformîndu-vă art. 146 din Regulamentul teatrelor în puterea căruia vi s-a acordat dreptul de a da reprezentațiunii teatrale pe scena din Grădina „Stavri”, Direcțiunea cu părere de rău refuză reprezentarea piesei intitulată „Liberali-Conservatori” pînă cînd conform legii o veți supune Direcțiunii cu cerere înscrisă spre a o da în cercetarea Comitetului.

Primiți etc.

Arh. St. București, fond Teatrul Național București, dos. 737/1884, f. 61.

3

1884 octombrie 13/25, <București>. Cerere prin care Nicolae Carageali-Costache solicită directorului general al Teatrului Național din București includerea piesei „Cocoșeatu” în repertoriul teatrului.

Primit 13/25 oct. 1884
R. nr. 524

1884 octombrie

Domnule Director General,

Am onoare a vă depune pe lângă aceasta, pentru a face parte din repertoriul Teatrului Național, drama originală în trei acte și în versuri, intitulată „Cocoșeatu”; rugându-vă să binevoiți a-mi anunța ziua și ora când onor. Comitet va decide citirea ei; aceasta pentru a explica scenagiul și parentezele piesii.

Primiți onor. domnule Director General asigurarea stimei ce vă conserv.

N. Caragealy Costache
Înainte de Sf. Dumitru
str. Dorobanților 92

După Sf. Dumitru
str. Polonă 114

Am primit piesa înapoi
1884 octombrie 26
N. Caragealy Costache

D-sale
D-lui Director General al teatrelor
Loco

Arh. St. București, fond Teatrul Național București, dos. 728/1884, f. 11.

4

1884 octombrie — 25/noiembrie 9, (București). Cerere prin care Nicolae Carageali-Costache solicită directorului general al Teatrului Național din București restituirea textului comediei „Doctorul milos” depusă spre a lua parte la concursul literar al anului 1884.

Primit 25/9 9brie 1884

Am primit-o înapoi
N. Caragealy Costache

Domnule Director General,

Am avut onoarea a vă depune, spre a lua parte la concursul literar al anului acesta, comedia-dramă în 3 acte și în versuri intitulată „Doctorul milos”.

Pentru diferite motive, pe care le rezerv a vi le comunica verbal, vă rog a face ca să-mi fie înapoiată.

Anonimul cu care este subscrisă este cuvîntul: „Progresul”. Ca să vă pot asigura și mai mult că această lucrare îmi aparține, vă rog să binevoiți a observa:

1. Că conține 1 200 versuri, a 15 și 16 silabe;
2. Că pe copertă-i se află depusă o bantă, pe care e scris cuvîntul „Progres” și care ascunde numele meu.
3. Că este scrisă pe hîrtie zisă „de poștă” și
4. Pe cea din urmă pagină, o scrisoare de închinare, la adresa d. Niculae Țincu.

Dacă aceste probe nu vă sînt suficiente, Domnule Director General, atunci vă pot înfățișa, la orice moment, copia manuscrisului, ca să întăresc proprietatea mea.

Sînt și de astă dată al dv. cu respect,
N. Caragealy-Costache

D-sale
Domnului Director General al Teatrelor

Arh. St. București, fond Teatrul Național, dos. 757/1884, p. 31.